

Vom putea crește producția potențială?

(articol publicat în Ziarul Financiar, 15 noiembrie 2010)

Lucian Croitoru

Pare să fi devenit clar pentru aproape oricine că reluarea creșterii economice în România depinde de capitaluri străine. Acestea sunt abundente și caută destinații de investire. În mod corect, autoritățile au făcut o prioritate din crearea condițiilor pentru intrarea capitalurilor în sectorul privat. Ajustările prevăzute în acordul cu UE și FMI sunt esențiale în acest sens. Concomitent, se intensifică eforturile pentru atragerea fondurilor nerambursabile de la UE. Ceea ce pare să nu fie clar încă este că reluarea intrărilor de capital privat și a creșterii economice va crea nu numai locuri de muncă, dar și probleme în lipsa unor reforme structurale care să asigure creșterea produsului potențial și care merg mult dincolo de ajustările fiscale programate.

Într-adevăr, în perioada 2004-08 intrări mari de capitaluri au supraîncălzit economia și au creat dezechilibre mari. Acum însă, chiar intrări relativ mici de capital ar putea crea dezechilibre mari deoarece criza a schimbat structura economiei și a redus atât nivelul potențial al PIB cât și rata sa potențială de creștere. Cu un potențial scăzut, economia este mai vulnerabilă la inflație și la dezechilibrul extern.

Așa cum s-a demonstrat în cazul mai multor țări, post-criză sunt posibile trei scenarii relativ la nivelurile producției potențiale care ar fi existat în lipsa crizei. În cazul fericit, dacă rata potențială este mai mare decât rata potențială pre-criză, atunci pierderea de nivel potențial se recuperează, fără să apară o pierdere permanentă de potențial. Un scenariu mai puțin bun este acela în care rata potențială se stabilizează la nivelul pre-criză, ceea ce face ca pierderea de nivel să fie cvasi-permanentă. În sfârșit, în cel de-al treilea și cel mai rău scenariu, rata potențială rămâne permanent sub nivelul pre-criză și pierderea de potențial este crescătoare.

Acest ultim scenariu este cel mai plauzibil în cazul României deoarece este probabil ca deteriorarea în condițiile de finanțare induse de criză (acces, cost, deleveraging) să fie cvasi-permanentă. Această deteriorare ar reduce mai ales contribuția productivității totale a factorilor la formarea ratei potențiale de creștere. Pe termen lung, unele estimări dau o rată de creștere a PIB potențial de 2-3 procente, ceea ce este deja o revizuire în jos de la 5-6 procente înainte de criză.

Pe termen scurt însă, este posibil ca potențialul de creștere să fi scăzut, sub influența crizei, chiar și mai mult. Modelele noastre ne ajută prea puțin să identificăm cu cât. Dar știm că structura pieții muncii, ritmul investițiilor și viteza progresului tehnologic (creșterea productivității totale a factorilor-TFP) au fost profund afectate de criză. Probabil că potențialul de creștere a TFP a devenit profund negativ, la fel ca potențialul forței de muncă și este posibil să rămână așa pentru câțiva ani. De asemenea, potențialul de creștere a capitalului s-a redus foarte mult.

Aceasta înseamnă că însăși creșterea PIB potențial ar putea rămâne pentru câțiva ani cu mult sub ce suntem obișnuiți să gândim. Îndrăznesc să spun că pentru următorii câțiva ani, rata de creștere a PIB potențial se situează între zero și 1 procent. La fel cum în 2008 era greu de acceptat că în 2009 economia va scădea cu 7,1 procente, tot așa astăzi este greu de acceptat că, pe termen scurt, rata de creștere a PIB potențial a scăzut dramatic.

Cum s-ar explica acest lucru? Boom-ul economic a provocat modificări mari pe piața muncii și în structura stocului de capital. Criza face ca mismatch-urile pe piața muncii să crească din moment ce sectoarele care cresc nu utilizează lucrători, care și-au pierdut locurile de muncă odată cu spargerea bulei din domeniul imobiliar. De asemenea, forța de muncă mai vârstnică sau cea relativ tânără, dar care a stat mult timp în șomaj, nu mai găsește de lucru ușor.

La fel se petrec lucrurile și cu stocul de capital. S-ar putea ca reluarea creșterii economice să se datoreze creșterii cererii în alte sectoare decât sectorul imobiliar sau decât sectoarele legate de acesta pe lanțul de producție. Să le spunem acestor sectoare „sectoarele noului motor de creștere” (SNM), care cuprind și sectoarele exportatoare. Revenirea cererii în sectoarele SNM lasă neutilizate utilajele din sectorul imobiliar și din alte sectoare care au crescut foarte mult datorită legăturilor cu sectorul imobiliar. În acest caz, potențialul de creștere economică rămâne relativ scăzut.

Dacă atât rata potențială de creștere cât și nivelul potențial al PIB sunt foarte scăzute, atunci reluarea creșterii economice la rate relativ înalte va crea nu numai locuri de muncă dar și probleme. Gap-ul negativ actual al producției (producția efectivă minus producția potențială) s-ar închide relativ repede și producția efectivă va depăși nivelul potențial pentru o anumită perioadă de timp. Cu un gap pozitiv, în perioada respectivă, tipul problemelor depinde de volumul intrărilor de capital în sectorul privat. Dacă acestea ar fi semnificative, atunci ar apărea presiuni inflaționiste concomitent cu deteriorări ale contului curent. Dacă însă nu ar exista intrări semnificative de capital, atunci gap-ul pozitiv ar produce doar presiuni inflaționiste.

Oricare dintre situații ar pune probleme politicilor macroeconomice. Cu inflație crescătoare, politicile monetare și fiscale ar deveni restrictive. Rezultatul ar putea fi o creștere economică relativ redusă și o rată a șomajului relativ mare până când potențialul de creștere ar re-atinge valori relativ înalte. Dar dacă pierderea de PIB potențial este permanentă sau în creștere,

atunci această perioadă ar putea fi foarte lungă, alterând convergența cu nivelul de trai din UE. Prevenirea unui astfel de scenariu face necesar ca măsurile de reformă să meargă mult dincolo de ajustarea fiscală, și să devină profunde pe piața muncii, să stimuleze inovarea și cercetarea-dezvoltarea, de care depinde potențialul de creștere.

Evitarea scenariului al treilea descris mai sus depinde mult de răspunsul politicilor. Pentru a crește potențialul PIB este nevoie de evitarea repetării unor greșeli din trecut și de reforme vaste. În sectorul financiar contează să se evite orice măsură care ar împiedica sectorul să se reformeze și să se recapitalizeze pentru a-și relua funcția vitală de intermediere. Pe piața bunurilor, creșterea competitivității cere eliminarea reglementărilor care încă mai împiedică intrarea/ieșirea ușoară de pe piață și concurența între firme.

Pe piața muncii e nevoie de măsuri care să stimuleze participarea forței de muncă, redusă de îmbătrânirea demografică. Pentru a stimula eficiența este nevoie de reducerea protecției oferită celor angajați în defavoarea celor care caută de muncă, și de programe care să pregătească mai bine forța de muncă pentru operarea pe o piață a muncii mai flexibilă. Sistemul de impozite și beneficii sociale, inclusiv cele legate de șomaj, trebuie reformat pentru a reduce dependența de ajutoare și a crește atractivitatea muncii. Este esențial, de asemenea, să se egalizeze ca vârsta de pensionare între bărbați și femei la niveluri mai înalte și să se revizuiască schemele de pensionare timpurie sau pe caz de boală.